

I.M. Παναγιωτόπουλος

Η πολιτεία της λίμνης

Καθώς έστριψε το αυτοκίνητο, για μια τελευταία φορά, δεν ακούστηκε τίποτ' άλλο παρά μονάχα τούτο: Α! Βρισκόμαστε στα πόδια της λίμνης Ορεστιάδας, αντίκρυ στην Καστοριά. Κι ο ήλιος κοκκίνιζε περισσότερο τις στέγες των σπιτιών κι έκανε τα ολόστρωτα νερά να φωσφορίζουν. Ο τόπος αυτός δεν είναι μόνο μοναδικός από το Ταίναρο ίσαμε τη Ροδόπη από την άποψη της τοποθεσίας· είναι και αξιαγάπητος για τον πραγματικό του πολιτισμό, ένα πολιτισμό που γίνεται σημαντικότερος εδώ απάνω, ανάμεσα στους ακραίους σταθμούς της χώρας. Η πρώτη εντύπωση είναι καταπληκτική· η δεύτερη κάτι περισσότερο: μαγευτική. Ο αναγνώστης μου πρέπει να φανταστεί, αν, φυσικά, δε διαθέτει την προσωπική του εντύπωση, ένα θαυμάσιο κύπελλο ακύμαντων νερών*, στεφανωμένο ολόγυρα από γραφικά βουνά, γεμάτα δροσερά χωριουδάκια, τεχνουργημένο* εξακόσια μέτρα απάνω από τη θάλασσα. Μια γλώσσα στεριάς που μπαίνει βαθιά μέσα στο κύπελλο τούτο και καταλήγει σε κομψό ανασήκωμα*, σ' ένα λόφο πλασμένο για την πιο μακάρια ονειροπόληση. Και στο στενότερο μέρος της γλώσσας αυτής, ανάμεσα στην υπόλοιπη στεριά και στο λόφο, πενήντα μέτρα στο ψηλότερο σημείο της απάνω από τα νερά της λίμνης, χτισμένη μια πολιτεία, που, παρόλο το ξανάνιωμά της, διατηρεί απείραχτο, γνήσιο και γεμάτο πραγματικό περιεχόμενο το μεσαιωνικό χαρακτήρα της. Η βλάστηση είναι κυριολεκτικά οργιαστική· πανύψηλα δέντρα διαγράφουν αναπαυτικά σχήματα ολόγυρα στην ακρογιαλιά. Οι λόφοι γύρω πρασινίζουν, τα σπίτια της πολιτείας με τους ξύλινους σκεπαστούς εξώστες και τις σκιερές αυλές ή με τις βεράντες και τα μπαλκόνια του σύγχρονου ρυθμού ανθίζουν και φεγγοβολούν σε απίστευτη ποικιλία χρωμάτων. Είναι ο καιρός, που ανοίγουν τις δέσμες των λουλουδιών τους οι ορτανσίες. Οι γλάστρες είναι κατάφορτες* από την ατελεύτητη* ανθοφορία τους, οι κήποι γεμίζουν από τα πλατιά, καταπράσινα φύλλα και τ' αγέρινα, μαζεμένα σαν χαρούμενο μελίσι, ματάκια των ανοιγμένων μπουμπουκιών. Σκιά και σιωπή βασιλεύει στα καλντερίμια* της πολιτείας, που δεν τα αισθάνεται κανείς βασανιστικά στα πόδια του με τον ατελεύτητο ανηφοροκατήφορό τους, γιατί τον ξεκουράζει και τον πραΰνει* η γαλήνη και η δροσιά. Στη λίμνη κάτω ελαφρά μονόξυλα* ανοίγουν τ' αυλάκια τους στο νερό· ψαράδες συναθροίζουν το χρυσάφι της λίμνης, τα ποικιλότατα ψαράκια της, που πουλιούνται σε όλη τη γύρω περιοχή και ακόμη μακρύτερα· αμέριμνα παιδιά τραγουδούν· κουρασμένοι στρατοκόποι* κάθονται στο στηθαίο* του περιφερικού δρόμου κι αναπαύουν

* **ακύμαντων νερών:**
χωρίς κύματα

* **τεχνουργημένο**
(τεχνουργώ):
κατασκευασμένο με
τέχνη

* (το) **ανασήκωμα:** το
ύψωμα

* **κατάφορτες**
(κατάφορτος): γεμάτες

* **ατελεύτητη** (ατε-
λεύτητος): ατέλειωτη,
συνεχής

* **καλντερίμια** (το
καλντερίμι): στενοί
δρόμοι, σοκάκια

* **πραΰνει** (πραΰνω):
ηρεμεί

* **μονόξυλα** (το
μονόξυλο): μικρές
βάρκες

* **στρατοκόποι** (ο
στρατοκόπος):
οδοιπόροι

* (το) **στηθαίο:**
προστατευτικός τοίχος

τον κάματό τους* με την ευχάριστη οκνηρία* της ώρας. Νομίζει κανείς πως βρίσκεται μπροστά σ' ένα κομμάτι γης και θάλασσας, που δεν είναι τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγότερο παρά κρυσταλλωμένος λυρικός οίστρος*. Και την εντύπωση τούτη δεν τη λιγοστεύουν ούτε οι άνθρωποι ούτε οι νέοι ρυθμοί που εισχωρούν σιγά σιγά στην πολιτεία. Τα νέα σπίτια, πολυώροφα, άνετα, φωτεινά, ανθισμένα, ευχάριστα παίρνουν τη θέση τους με κάποιο μέτρο και με κάποιο σχέδιο σιμά στα παλιά αρχοντικά, που σε κάνουν να τα σέβεσαι με την καλή τους διατήρηση και με τον αέρα της πραγματικής αρχοντιάς τους. Κι οι παλιές εκκλησιές, καμιά εβδομηνταριά, πλουσιότατες σ' εσωτερική διακόσμηση, κομψότατες στην αρχιτεκτονική τους, σου εμπνέουν την κατάνυξη*, που δεν πηγάζει από απλή ιδιοτροπία της στιγμής, μ' από το θέαμα ενός κόσμου που σφυρηλάτησε* και που διατηρεί υπερήφανα την ιδιότυπη ύπαρξή του ανάμεσα σε θύελλες χιλιάδων χρόνων, από την αρχαιότητα ίσαμε σήμερα. Η Καστοριά βρίσκεται σε γεωγραφικό σημείο «νευραλγικό»* κι αιώνες πολλούς υπήρξε κάστρο παρά πολιτεία. Απομένουν ακόμη μερικά σημάδια των παλιών της τειχών, με τους οχυρωμένους πύργους και τη μοναδική τους πύλη. Και κράτησε σ' ευτυχισμένους και δυστυχισμένους καιρούς απείραχτη την εθνική ύπαρξή της, την εμπορική και βιοτεχνική της δραστηριότητα και την πνευματική της καρποφορία. Οι εκκλησιές της είναι από τα χαρακτηριστικότερα δείγματα της μεγάλης ακμής της. Και παρουσιάζουν για τον ταξιδιώτη και τον ερευνητή πραγματικό ενδιαφέρον όχι τόσο για την παλαιότητά τους, που τη βρίσκει κανείς κι αλλού πολύ εύκολα, ούτε για τη διακόσμησή τους με πυκνές τοιχογραφίες, που είναι, το περισσότερο, σακατεμένη, ξαναπερασμένη, ξεφτισμένη στα θλιβερά κουρέλια που άφησε το πέρασμα τόσων χρόνων αναστατώσεων και επιδρομών, όσο για την αρχιτεκτονική τους διάταξη, που δείχνει πόσο μακριά από την καλλιτεχνική εξέλιξη της Πόλης υπήρξε αυτό το πολύτιμο επαρχιακό κέντρο της μεσαιωνικής αυτοκρατορίας. Οι εκκλησιές της Καστοριάς διατηρούν το ρυθμό της βασιλικής*, τη στιγμή που ο βυζαντινός ρυθμός του τρούλου δημιουργούσε τ' αριστουργήματά του (ΙΑ΄ αιώνας κι εδώθε). Οι Άγιοι Ανάργυροι, ο Άγιος Στέφανος κι οι Ταξιάρχες είναι οι παλιότερες από τις εκκλησιές αυτές του ρυθμού της «βασιλικής». Επίσης παλιά είναι και μια εκκλησιά με τρούλο, η Παναγιά η Κουμπελίδικη, χαριτωμένο αρχιτεκτονικό κατόρθωμα, που βρίσκεται στην αυλή του σημερινού Γυμνασίου. Τα παιδιά της Καστοριάς, που πηγαίνουν στο σχολείο τους κι αντικρίζουν την κομψή και συμπαθητική αυτή Παναγίτσα, θα πρέπει να την παρακαλούν να τους δίνει φώτιση και να τους οδηγεί σε πολλή προκοπή!

* **τον κάματό τους** (ο κάματος): την κούρασή τους

* **την οκνηρία** (η οκνηρία): την τεμπελιά

* (ο) **οίστρος**: ψυχική και πνευματική έξαρση, έμπνευση, ευδιαθεσία, κέφι

* **την κατάνυξη** (η κατάνυξη): βαθιά θρησκευτική πίστη

* **σφυρηλάτησε** (σφυρηλατώ): κατασκεύασε με πίστη

* **νευραλγικό** (νευραλγικός): μεγάλης σημασίας, καίριο

* **ρυθμό βασιλικής** (ρυθμός βασιλικής): είδος χριστιανικού ναού με ορθογώνιο σχήμα

Αγήνορα Αστεριάδη, Καστοριά. Γωνιά της λίμνης
(Αγήνωρ Αστεριάδης, Ζωγραφική – Χαρακτική,
Δήμος Αθηναίων – Δήμος Λάρισας)

Αγήνωρ Αστεριάδης
(1898-1977)

Ζωγράφος και αιογράφος.
Δέχτηκε επιρροές από την
ελληνική λαϊκή παράδοση
και τη γαλλική ζωγραφική
των αρχών του 20ού αιώνα.

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες:

1. Ποια συναισθήματα γεννά στην ψυχή του συγγραφέα η θέα της πολιτείας και της λίμνης της; Να εντοπίσετε λέξεις ή φράσεις του κειμένου, που να δηλώνουν την ψυχική του διάθεση.
2. Ποιες εικόνες του κειμένου θα θέλατε να φωτογραφίσετε; Για τίτλους των φωτογραφιών σας να χρησιμοποιήσετε φράσεις από το κείμενο.
3. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για την ιστορία και την πολιτισμική παράδοση της Καστοριάς.
4. Βρείτε φράσεις από το κείμενο, που να ταιριάζουν ως λεζάντες στον πίνακα του Αγ. Αστεριάδη.

πίνακας Γιώργου Γουναρόπουλου

**Ι(ωάννης) Μ.
Παναγιωτόπουλος**
(Αιτωλικό 1901 - Αθήνα 1982)

Ποιητής, πεζογράφος, δοκίμιογράφος και κριτικός. Σπούδασε φιλολογία και δίδαξε στην ιδιωτική εκπαίδευση. Διατέλεσε υπουργός Πολιτισμού (1974). Το 1976 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η ποίησή του διακρίνεται για τη μουσικότητά της και κινείται σε κλίμα ονείρου και μελαγχολίας. Στο εξάτομο κριτικό έργο του *Τα πρόσωπα και τα κείμενα* παρουσιάζει Νεοέλληνες συγγραφείς και αναλύει τη λογοτεχνική προσφορά τους. Το ποιητικό έργο του βρίσκεται συγκεντρωμένο στο βιβλίο *Τα ποιήματα*. Σε πεζό λόγο έγραψε τα έργα: *Οι δύο κι η νύχτα*, *Αστροφεγγιά*, *Χαμοζωή*, *Χειρόγραφα της μοναξιάς*, *Το δαχτυλίδι με τα παραμύθια*, *Ελληνικοί ορίζοντες*, *Η Αφρική αφυπνίζεται*, *Ο σύγχρονος άνθρωπος κ.ά.*